

E-LIS, το ηλεκτρονικό αρχείο για τη Βιβλιοθηκονομία και την Επιστήμη της Πληροφόρησης: τρόποι αξιοποίησης του από την Ελληνική βιβλιοθηκονομική κοινότητα

Μαρία Φραντζή¹, Ανδρέας Κ. Ανδρέου², Γιάννης Τσάκωνας¹, Φίλιππος Τοιμπόγλου²

¹Βιβλιοθήκη & Υπηρεσία Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ρίο, 26504, Πάτρα {maria, john}@lis.upatras.gr

²Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου, Καλλιπόλεως 75, Τ.Θ. 20537, 1678, Λευκωσία, {andlib, ftsimp}@ucy.ac.cy

1. Εισαγωγή

Στη σημερινή εποχή έχει γίνει όλο και πιο επιτακτική η ανάγκη για άμεση και ελεύθερη πρόσβαση σε όσο το δυνατό περισσότερη πληροφορία και γνώση. Στα πλαίσια αυτής της ανάγκης εντάσσεται η Κίνηση Ανοικτής Πρόσβασης (Open Access Movement). Την πρώτη διεθνή διακήρυξη για την Ανοικτή Πρόσβαση (Α.Π.), αυτή της Βουδαπέστης το Φεβρουάριο του 2002 <<http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>>, ακολούθησαν δύο ακόμα διακηρύξεις, η Διακήρυξη της Βηθεσδά για την Δημοσίευση Ανοικτής Πρόσβασης τον Ιούνιο του 2003 <<http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>> και η Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοικτή Πρόσβαση στη Γνώση για τις Επιστήμες τον Οκτώβριο του 2003 <<http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>>. Η κίνηση αυτή αφορά σε επιστημονικά άρθρα που έχουν δημοσιευτεί κατόπιν κρίσης ομοτέχνων (peer-reviewed) σε περιοδικά, αλλά και άλλα είδη πνευματικής δημιουργίας, όπως βιβλία και άλλα τεκμήρια έρευνας, όπως δεδομένα από εργαστηριακές έρευνες, πίνακες, αναλύσεις κ.α.

Εντός της Α.Π. αναπτύχθηκαν πυρήνες ελεύθερου διαθέσιμου λογισμικού για την υλοποίηση διάφορων εφαρμογών, όπως πλατφόρμες για ηλεκτρονικά περιοδικά (DOAJ, Scielo κ.α.) και ηλεκτρονικά βιβλία (Project Gutenberg) ανοικτής πρόσβασης, αλλά και ψηφιακά αποθετήρια (digital repositories), στα οποία οι ενδιαφερόμενοι καταθέτουν επιστημονικές εργασίες (άρθρα, κεφάλαια βιβλίων, τεχνικές αναφορές κ.α.). Η επικρατούσα διάκριση των ψηφιακών αποθετηρίων προβλέπει τα ιδρυματικά και τα θεματικά αποθετήρια. Ενώ τα ιδρυματικά καλούνται να καλύψουν την πνευματική παραγωγή των ιδρυμάτων που τα υλοποιούν και συνήθως έχουν μια διαθεματική διάσταση, τα θεματικά αποθετήρια καλύπτουν μια συγκεκριμένη επιστημονική περιοχή. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το arXiv <<http://arxiv.org/>> με 433,503 e-prints για τις επιστήμες της φυσικής υψηλής ενέργειας (πρόσβαση 10/8/2007), το Citeseer <<http://citeseer.ist.psu.edu/>> με 767,558 τεκμήρια για την επιστήμη της πληροφορικής και το RePEc <<http://repec.org/>> με 493,940 τεκμήρια για τους οικονομικούς κλάδους, το CogPrints με 2,990 δημοσιεύματα για γνωστική ψυχολογία, νευροεπιστήμες κ.α. <<http://cogprints.org/>> (όλες οι μετρήσεις αναφέρονται στις 12/8/2007).

Η βιβλιογραφία καταδεικνύει το ενδιαφέρον της κοινότητας Α.Π. για τα συστήματα παροχής ηλεκτρονικών περιοδικών και σε ιδρυματικά αποθετήρια. Αυτό εξηγείται με την διασύνδεση των εφαρμογών αυτών με παραδοσιακά οφέλη της επιστημονικής κοινότητας. Τα οφέλη αυτά διευκολύνουν την ανάπτυξη των εφαρμογών μέσα από πολιτικές υποχρεωτικής κατάθεσης ή διαδικασίες αξιολόγησης, κάτι που όμως δεν είναι εύκολο να γίνει στην περίπτωση των θεματικών αποθετηρίων. Παρ' όλα αυτά μελέτες που εξετάζουν τον βαθμό αποδοχής της Α.Π. από την ερευνητική κοινότητα (Nicholas, Huntington & Rowlands 2006) καταδεικνύουν ότι οι επιστήμονες που συμμετέχουν σε θεματικά αποθετήρια συσχετίζουν την Α.Π. με την ποιοτική πρόσβαση στις ηλεκτρονικές πηγές.

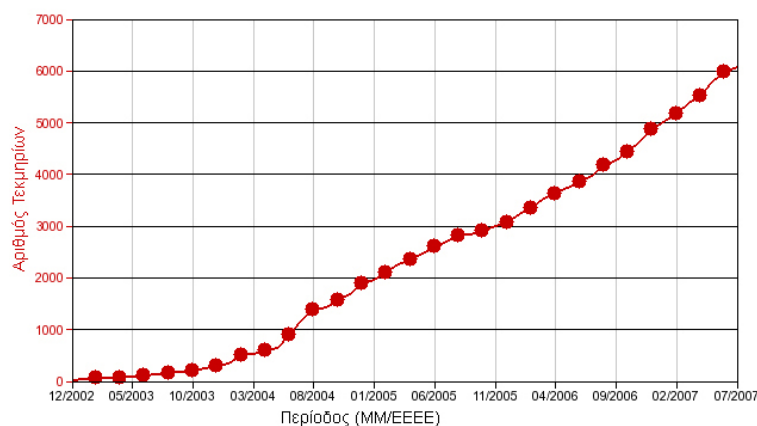
Τα πλεονεκτήματα της Α.Π. μεταφράζονται σε πολλές και σημαντικές απηχήσεις που καλύπτουν και τις ανάγκες των επιστημόνων, αλλά και του κοινωνικού συνόλου. Μερικά από τα οφέλη προβλέπουν καλύτερες συνθήκες για την προβολή, διατήρηση και συντήρηση του ερευνητικού έργου, αλλά και προοπτικές χρηματοδότησης και ενίσχυσης του ερευνητικού προφίλ (Rowlands & Nicholas 2005, Kim 2006). Επιπλέον μελέτες δείχνουν ότι ερευνητικά άρθρα, τα οποία έχουν αυτό-αρχειοθετηθεί και διέπονται από καθεστώτα Α.Π., χρησιμοποιούνται ως παραπομπές πιο συχνά απ' ότι εκείνα που δεν έχουν αυτό-αρχειοθετηθεί (Harnad and Brody 2004). Σε αρκετές επιστήμες έχει παρατηρηθεί σημαντική αύξηση των αναφορών που κερδίζουν οι εργασίες αυτές, γεγονός που υποδηλώνει μια

αύξηση της απήχησης της έρευνας. Ταυτόχρονα η διαδικασία ροής της έρευνας (βιβλιογραφική αναζήτηση, εκπόνηση, σύνταξη, δημοσίευση, χρήση, παραπομπή) συντέμνεται, καθώς επιταχύνεται η διαδικασία διάθεσης της πληροφορίας.

2. Χαρακτηριστικά του E-LIS

Είναι γεγονός ότι οι βιβλιοθηκονόμοι έχουν αυξημένη επίγνωση της κατάστασης περί της Α.Π. Οι Swan και Brown (2005) αναφέρουν ότι το 60% του δείγματος της έρευνάς τους, το οποίο ήταν και το υψηλότερο ανάμεσα σε όλες τις επιστήμες, γνωρίζουν τις διαδικασίες αυτό-αρχαιοθέτησης και την Α.Π. Δεν είναι λοιπόν ανεξήγητο το φαινόμενο της πολυάριθμης εκπροσώπησης αυτής της μικρής επιστημονικής κοινότητας μέσα από διάφορες προσπάθειες. Ενδεικτικές είναι οι δράσεις των θεματικών αποθετηρίων @SIC (Archive Ouverte en Sciences de l'Information et de la Communication, <http://archivesic.ccsd.cnrs.fr/>) που δημιουργήθηκε το 2002 και το DLIST (Digital Library of Information Science and Technology, <http://dlist.sir.arizona.edu/>), που δημιουργήθηκε το ίδιο έτος. Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει ο περιορισμός της κατάθεσης στις επίσημες γλώσσες των χωρών εγκατάστασης των αποθετηρίων (γαλλική και αγγλική αντίστοιχα). Αντίθετα, το E-LIS συμπληρώνει και επικαλύπτει τις δράσεις αυτές με την καινοτομία της δυναμικής υποστήριξης όλων των γλωσσών, αφού οι συμμετέχοντες προέρχονται από διαφορετικές χώρες (πάνω από ογδόντα έως τον Ιούλιο 2007). Το γεγονός αυτό είναι ένας από τους λόγους που το E-LIS είναι το μεγαλύτερο ηλεκτρονικό αρχείο στον ευρύτερο θεματικό χώρο της βιβλιοθηκονομίας με 6306 τεκμήρια (12/8/2007, βλ. εικόνα 1).

Το E-LIS δημιουργήθηκε το 2003 βασιζόμενο στη μη εμπορική πρωτοβουλία και τη δίχως χρηματοδότηση και ενδιαφέρον κερδοφορίας εθελοντική προσπάθεια επιστημόνων και τεχνικών ανά τον κόσμο. Σύμφωνα με μια τυπολογία αποθετηρίων των Heery και Anderson (2005) το E-LIS είναι ένα διεθνές ηλεκτρονικό αρχείο το οποίο κρατά προ-δημοσιευμένα ή δημοσιευμένα άρθρα σε πλήρη μορφή και τα μεταδεδομένα τους και παρέχει πρόσβαση στον τομέα της Βιβλιοθηκονομίας και Επιστήμης της Πληροφόρησης (Β.Ε.Π.). Έχει ως βασικούς στόχους τη διάθεση τεκμηρίων πλήρους κειμένου στην κοινότητα της Β.Ε.Π., την ανάπτυξη ενός διεθνούς δικτύου Β.Ε.Π., την προώθηση του κινήματος της Α.Π., δημιουργώντας ένα αξιόπιστο μοντέλο λειτουργίας, και την αύξηση της γνώσης όσον αφορά τη δομή και διαχείριση αρχείων Α.Π. Χρησιμοποιεί το ελεύθερα διαθέσιμο λογισμικό Eprints και έχει υιοθετήσει το πρωτόκολλο για τη συγκομιδή μεταδεδομένων ΟΑΙ (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting). Στο E-LIS γίνεται δεκτό οποιοδήποτε επιστημονικό ή τεχνικό έγγραφο, δημοσιευμένο ή μη που αφορά τη Β.Ε.Π. και τις σχετικές επιστήμες. Τα μόνα κριτήρια που τίθενται για την αποδοχή του είναι η συνάφεια με τους θεματικούς τομείς και η ολοκληρωμένη μορφή ενός τελικού εγγράφου, που μπορεί να εκπληρώσει τις προδιαγραφές της επιστημονικής επικοινωνίας.

Εικόνα 1: Πρόοδος ανάπτυξης συλλογής του E-LIS ανά έτος

Η εκπροσώπηση της ελληνικής γλώσσας στο αρχείο αρχίζει από το 2004 με την δραστηριοποίηση της ελληνικής ομάδας επιμέλειας, ενώ πρόσφατα, το 2006, η Κύπρος απέκτησε το δικό της προσωπικό επιμέλειας. Η ελληνική συμμετοχή είναι από τις πιο δραστήριες με εναρκτήρια κίνηση την δημιουργία

ιστοσελίδας προβολής και υποστήριξης του αρχείου (<http://elisdoks.rclis.org/greek>), παράδειγμα που ακολούθησαν και άλλες χώρες, δημιουργώντας ένα καταναμημένο, πολυγλωσσικό σύστημα υποστήριξης των τυπικών εργασιών του αρχείου. Η ελληνική συμμετοχή συντάξε οδηγούς χρήσης του αρχείου στην ελληνική, σχεδίασε ενημερωτικό υλικό, το οποίο διενεμήθη σε διάφορες εκδηλώσεις, και πρόβαλε το αρχείο μέσω δημοσιεύσεων (Φραντζή & Τσάκωνας 2005a, 2005b) και (Ανδρέου 2007).

3. Λειτουργία του αρχείου

Καθώς τα αποθετήρια εμπλέκουν με ποικίλους τρόπους διάφορους χρήστες στην ανάπτυξη της συλλογής τους προβλέπουν δύο τρόπους χρήσης: την αρχειοθέτηση ή δραστηριότητα εισαγωγής σύμφωνα με τον Luce (2001) και την πραγματική χρήση για την ανάκτηση της πληροφορίας. Για την ολοκλήρωση των τυπικών εργασιών του το E-LIS περιλαμβάνει ένα εύρος διαδικασιών που με τη σειρά τους προϋποθέτουν την ύπαρξη ρόλων και την αντιστοίχιση τους με συγκεκριμένα δικαιώματα. Οι τάξεις χρηστών του E-LIS –πέραν των επισκεπτών- είναι α) οι εγγεγραμμένοι χρήστες, οι οποίοι καταθέτουν στο αρχείο τεκμήρια ενδιαφέροντος, β) οι επιμελητές (editors), οι οποίοι ελέγχουν την ποιότητα των καταθέσεων και γ) οι διαχειριστές του αρχείου.

Η διαδικασία υποβολής τεκμηρίων προβλέπει κάποια στάδια για την εισαγωγή τους στο αρχείο. Οι εν δυνάμει καταθέτες πρέπει να εγγραφούν στο E-LIS και στην πορεία “οδηγούνται” σε ένα εξατομικευμένο χώρο εργασίας, όπου μέσα από συγκεκριμένες φόρμες κατά περίπτωση τεκμηρίου, εισάγουν τα μεταδεδομένα και “φορτώνουν” το πλήρες κείμενο του τεκμηρίου. Οι χρήστες ορίζουν το επίπεδο πρόσβασης, (ελεύθερο ή προσβάσιμο υπό περιορισμούς) και δίνουν τις λέξεις-κλειδιά από το ταξινόμικό σύστημα JITA (ένα απλό σύστημα, το οποίο δεν αποσκοπεί σε περιεκτική ταξινόμηση, αλλά στην εύκολη ανάκτηση τεκμηρίων, μέσω της σάρωσης του αρχείου). Με την ολοκλήρωση της “μεταφόρτωσης” το αρχείο μεταφέρεται σ’ ένα προσωρινό στάδιο υποβολής, το οποίο είναι προσβάσιμο από τα μέλη της ομάδας επιμέλειας. Οι επιμελητές κάθε χώρας αναλαμβάνουν την εξέταση του τεκμηρίου και το εγκρίνουν κάνοντας τυχόν απαραίτητες αλλαγές. Οι διαχειριστές του δικτυακού τόπου είναι υπεύθυνοι για τη σωστή λειτουργία του αρχείου, αλλά και για την υλοποίηση νέων υπηρεσιών στο αρχείο.

Το E-LIS παρέχει τη δυνατότητα απλής και σύνθετης αναζήτησης σε όλες τις γλώσσες των τεκμηρίων που υπάρχουν στο αρχείο, ενώ παράλληλα ο χρήστης μπορεί να σαρώσει το αρχείο σύμφωνα με μια σειρά από ευρετήρια όρων, όπως το όνομα του συγγραφέα ή του επιμελητή, τον τίτλο ενός περιοδικού ή βιβλίου, το θέμα, τη χώρα, το έτος και τέλος τις πρόσφατες προσθήκες. Το E-LIS πλαισιώνεται από μια σειρά περιφερειακών υπηρεσιών που υποστηρίζουν την παρακολούθηση της εξέλιξης της συλλογής, όπως για παράδειγμα κατάλογος πρόσφατα κατατεθειμένων τεκμηρίων, ενημερωτικά μηνύματα και υπηρεσίες RSS, την εκμάθηση της χρήσης του αρχείου, με τη χρήση οδηγών, και την επιθεώρηση της ανάπτυξης του αρχείου με στατιστικά δεδομένα, τόσο σε επίπεδο αρχείου, όσο και σε επίπεδο μεμονωμένου τεκμηρίου. Ο χρήστης μπορεί να δει τον αριθμό των επισκέψεων που έχουν γίνει στο άρθρο του (abstract views) και των μεταφορτώσεων (downloads) ανά μήνα, έτος και χώρα. Το E-LIS ενθαρρύνει την ελεύθερη πρόσβαση αλλά ταυτόχρονα προσφέρει στους χρήστες τη δυνατότητα περιορισμού της πρόσβασης. Σε ειδικές περιπτώσεις, πρόσβαση μπορεί να περιοριστεί στον καταθέτη μόνο και στο προσωπικό του αρχείου. Καθώς είναι σύμφωνο με το ΟΑΙ P.M.H., το E-LIS επιτρέπει τη συλλογή μεταδεδομένων από τρίτα αρχεία, η συγκομιδή, όμως, του πλήρους περιεχομένου δεν είναι επιτρεπτή.

2006	Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μαϊ.	Ιούν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπ.	Οκτ.	Νοε.	Δεκ.
Επισκέψεις	150.587	148.872	241.993	172.875	209.781	209.218	180.703	182.686	218.034	254.136	304.354	252.506
Σελίδες	554.987	569.270	809.820	699.153	762.400	742.916	665.594	859.906	722.358	1.536.744	1.710.748	1.143.726
Αρχεία	859.731	943.021	1.254.629	1.067.230	1.397.462	1.252.001	1.054.061	1.360.459	1.390.334	2.135.705	2.340.967	1.552.863
Hits	1.094.813	1.196.011	1.628.309	1.343.413	1.776.932	1.599.482	1.328.466	1.747.196	1.859.191	2.856.251	3.149.360	2.111.640

Πίνακας 1: Στατιστικά χρήσης ανά μήνα για το έτος 2006

4. Η ψηφιοποίηση των πρακτικών των Πανελληνίων Συνεδρίων των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου, ανέλαβε πρωτοβουλία για τη συγκέντρωση, ψηφιοποίηση και οργάνωση σε ηλεκτρονική μορφή των πρακτικών των Πανελληνίων Συνεδρίων Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΠΣΑΒ). Οι εγγραφές των Συνεδρίων (από το 5ο μέχρι το 15ο για τα οποία υπήρχαν πρακτικά) ψηφιοποιήθηκαν (όσα δεν υπήρχαν σε ηλεκτρονική μορφή),

καταλογογραφήθηκαν σε UNIMARC στο σύστημα ABEKT και διατίθενται ελεύθερα στο διαδίκτυο στη διεύθυνση <http://abekt.lib.ucy.ac.cy/synedria/>. Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής ήταν να δοθεί στην ελληνική βιβλιοθηκονομική κοινότητα η δυνατότητα ταυτόχρονης αναζήτησης και πρόσβασης στο πλήρες κείμενο των πρακτικών όλων των συνεδρίων. Από τεχνική, βιβλιοθηκονομική άποψη τα κριτήρια που επέβαλλαν το μορφότυπο MARC στο κύριο αρχείο ήταν α) η συγκριτικά ευκολότερη διαδικασία μιας μελλοντικής μαζικής, αυτοματοποιημένης μετατροπής και μεταφοράς από το αναπτωμένο και πλήρως αναλυτικό MARC προς εφαρμογές με πιο συμπυκνωμένα μορφότυπα (e-print, Dublin Core, METS, MODS κλπ.) και β) η δυνατότητα αναζήτησης της βάσης δεδομένων των ΠΣΑΒ μέσα από συστήματα ενιαίας αναζήτησης καταναμετημένων καταλόγων με το πρωτόκολλο Z39.50 (π.χ. ΑΡΙΩ, ΖΕΦΥΡΟΣ κλπ.).

Μεταξύ των προβλημάτων που εμφανίστηκαν κατά τη διαδικασία καταλογογράφησης και ψηφιοποίησης των πρακτικών αξίζει να αναφερθούν τα ακόλουθα:

1. Οι τίτλοι στα πλήρη κείμενα ορισμένων ανακοινώσεων διέφεραν από αυτούς στο πρόγραμμα του συνεδρίου. Ως τίτλος θεωρήθηκε αυτός που εμφανίζεται στο κείμενο των έντυπων πρακτικών.
2. Στις περιπτώσεις που η ψηφιοποίηση των ανακοινώσεων πραγματοποιήθηκε από το έντυπο των πρακτικών με σάρωση, ακολούθησε οπτική αναγνώριση χαρακτήρων (OCR) και η μετατροπή του κειμένου σε PDF.
3. Η διασύνδεση προς το πλήρες κείμενο πραγματοποιείται μέσω συμπλήρωσης του πεδίου 856 του UNIMARC,
4. Έγινε προσπάθεια να διατηρηθεί η αντίστοιχη σελιδοποίηση με την έντυπη έκδοση των πρακτικών με επιμέλεια (post editing) του αποτελέσματος της οπτικής αναγνώρισης χαρακτήρων. Παρά το γεγονός ότι η επιλογή της πλατφόρμας MARC δεν επιτρέπει αναζήτηση στο πλήρες κείμενο των ανακοινώσεων, η αξία της διαδικασίας OCR φάνηκε μετά τη μεταφορά των ανακοινώσεων στο E-LIS, όπου το πλήρες κείμενο των ανακοινώσεων είναι άμεσα αναζητήσιμο.

5. Μεταφορά των πρακτικών των ΠΣΑΒ στο E-LIS

Οι ομάδες επιμέλειας του E-LIS για την Ελλάδα και την Κύπρο, θέλοντας να συμβάλουν στην ανάπτυξη του E-LIS και στον εμπλουτισμό του με ελληνικά κείμενα, αποφάσισαν να ενσωματώσουν τη βάση δεδομένων με τα πρακτικά των ΠΣΑΒ στο E-LIS. Με τη βοήθεια των τεχνικών του E-LIS τα μεταδεδομένα των εγγραφών μετατράπηκαν αυτόματα και μαζικά από UNIMARC σε OAI και τοποθετήθηκαν σε ένα προσωρινό αρχείο (Submission buffer) ώστε να τύχουν της τελικής έγκρισης και επεξεργασίας από τους Επιμελητές της Ελλάδας και της Κύπρου.

Οι επιμελητές πρέπει να επεξεργαστούν κάθε εισήγηση ξεχωριστά προσθέτοντας κάποια πεδία που δεν υπήρχαν στην αρχική μορφή του άρθρου, μεταφράζοντας ή και γράφοντας πολλές φορές την περίληψη και τις λέξεις κλειδιά στην Ελληνική και Αγγλική γλώσσα, ακόμα και εντοπίζοντας το πλήρες κείμενο ή την παρουσίαση (όταν αυτό δεν συμπεριλαμβανόταν στα πρακτικά) επικοινωνώντας με τους ίδιους τους συγγραφείς.

Οι επιμελητές εκτιμούν ότι δεν τίθεται θέμα πνευματικών δικαιωμάτων από το γεγονός ότι τα κείμενα είναι ελεύθερα προσβάσιμα μέσω του E-LIS αφού:

1. Τα κείμενα αυτά ήταν ούτως ή άλλως προσβάσιμα από τον καθένα μέσω της ιστοσελίδας της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου,
2. Πολλά από αυτά είναι ακόμα αναρτημένα στις σελίδες που φιλοξένησαν τα Συνέδρια,
3. Η πρόθεση για δημοσίευση των πρακτικών των ΠΣΑΒ γνωστοποιήθηκε τόσο σε προηγούμενα Συνέδρια (Τσιμπόγλου & Ζέρβας & Ανδρέου, 2006) όσο και μέσω της λίστας επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Acadelib). Κάποιοι από τους συγγραφείς (ειδικά ξένοι) ενημερώθηκαν προσωπικά και έδωσαν την συγκατάθεση τους για αυτή τη προσπάθεια. Εννοείται πως οποιοσδήποτε συγγραφέας, μπορεί να επικοινωνήσει ανά πάσα στιγμή με τους Επιμελητές ζητώντας να εξαιρεθεί το κείμενο του.

Στο E-LIS μεταφέρθηκαν μόνο οι εισηγήσεις που είχαν πλήρες κείμενο ή έστω μια παρουσίαση (PowerPoint). Όσες εισηγήσεις δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστούν σε πλήρη μορφή, καθώς επίσης, οι χαιρετισμοί, τα προγράμματα των ΠΣΑΒ, κλπ., δεν συμπεριφέρθηκαν στο E-LIS, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν για ιστορικούς (και όχι μόνο) λόγους στη βάση της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου

Κύπρου. Στην ίδια βάση βρίσκεται και η εναλλακτική διεύθυνση των κειμένων η οποία δηλώνεται στη περιγραφή του κάθε e-print στο E-LIS.

Μεταξύ των τεχνικών προβλημάτων που αντιμετωπίστηκαν κατά τη μεταφορά από το περιβάλλον MARC στο περιβάλλον E-LIS αξίζει να αναφερθούν:

1. Η μετατροπή των δεδομένων έγινε μέχρι ένα σημείο με αυτόματο τρόπο. Η πλήρης μεταφορά των μεταδεδομένων ωστόσο πραγματοποιείται σταδιακά και δεν ήταν στην κυριολεξία αυτόματη. Χρειάστηκε επιμέλεια, συμπληρώσεις και διορθώσεις σε όλες τις εγγραφές για να ικανοποιηθούν οι προϋποθέσεις της ακολουθούμενης πολιτικής από το E-LIS (συμπλήρωση θεματικών κατηγοριών, λέξεων κλειδιών, περιλήψεων ή/και μετάφραση στην αγγλική όπου δεν υπήρχαν). Το γεγονός αυτό δεν ακυρώνει την ορθότητα της επιλογής του κύριου αρχείου σε MARC.
2. Το γεγονός ότι ορισμένες ανακοινώσεις προϋπήρχαν της μαζικής μεταφοράς στο E-LIS, επέβαλλε τον έλεγχο από τους επιμελητές εγγραφή προς εγγραφή. Το πρόβλημα των διπλοεγγραφών παρουσιάζεται σε όλα τα αποθετήρια που περιλαμβάνουν στο υλικό τους μεταδεδομένα με αυτόματη συγκομιδή (harvesting) από άλλα αποθετήρια
3. Παρουσιάστηκε το πρόβλημα τυποποίησης της απόδοσης των ονομάτων των συγγραφέων στην ελληνική (καθώς και στις γλώσσες που δεν χρησιμοποιούν λατινικούς χαρακτήρες). Υπάρχουν συγγραφείς τα ονόματα των οποίων εμφανίζονται μία φορά στην ελληνική και άλλη μια φορά με λατινικούς χαρακτήρες, παρότι πρόκειται για το ίδιο φυσικό πρόσωπο. Η οριστική λύση δεν μπορεί να δοθεί σε επίπεδο μεμονωμένου συγγραφέα με την υποχρεωτική υιοθέτηση μιας μοναδικής εκδοχής του ονόματος κάθε συγγραφέα (σε χαρακτήρες της γλώσσας του ή σε λατινικούς). Μία λύση που αξιοποιεί τις παραπομπές μη καθιερωμένων προς καθιερωμένες αποδόσεις μοιάζει πιο αποτελεσματική. Η εκχώρηση ενός εσωτερικού αριθμού για κάθε καταθέτη που ήδη χρησιμοποιείται στη διαδικασία κατάθεσης του E-LIS, μπορεί να επεκταθεί και στους συγγραφείς και να αποτελέσει την τεκμηριωτική βάση της λύσης. Ανάλογη προσέγγιση έχει ακολουθηθεί με επιτυχία στην εφαρμογή Author Identifier συστήματος SCOPUS <<http://info.scopus.com/detail/facts/>>.
4. Όλα τα άρθρα που παρουσιάστηκαν στα ΠΣΑΒ καταχωρήθηκαν στην Ελλάδα, ακόμη και αν οι συγγραφείς τους προέρχονταν από άλλες χώρες. Στις περιπτώσεις αυτές τα άρθρα καταχωρήθηκαν και στη χώρα προέλευσης του συγγραφέα.

6. Οφέλη από τη συμπερίληψη των ΠΣΑΒ στο E-LIS

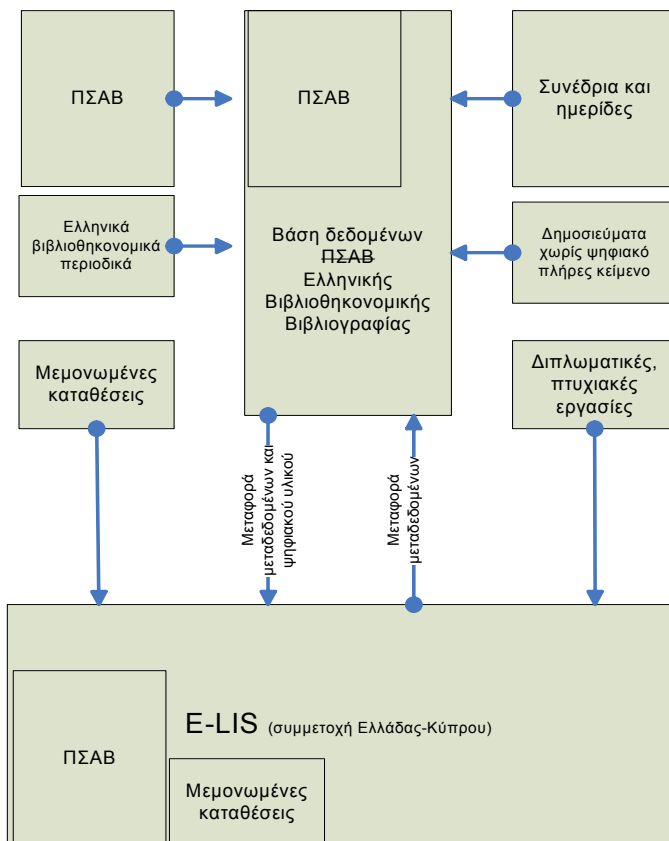
Πριν την έναρξη της μαζικής μεταφοράς μεταδεδομένων από τα ΠΣΑΒ, στο E-LIS περιλαμβάνονταν 85 εγγραφές καταχωρημένες στην Ελλάδα από μεμονωμένους καταθέτες. Με τη μαζική μεταφορά οι εγγραφές, μέχρι τις 12/8/2007, ανέρχονται ήδη στις 213 και μετά την ολοκλήρωση της μεταφοράς αναμένεται να ξεπεράσουν τις 500. Η συμπερίληψη των πρακτικών των ΠΣΑΒ στο E-LIS είναι προς όφελος όλων των μερών αφού:

1. Το E-LIS εμπλουτίστηκε μαζικά με εκατοντάδες νέα e-prints και θα συνεχίσει να εμπλουτίζεται και στο μέλλον από τα επόμενα ΠΣΑΒ.
2. Η ελληνική βιβλιοθηκονομική κοινότητα απέκτησε μια σημαντική μάζα κειμένων σε μια διεθνή βάση, η οποία χρησιμοποιείται από επιστήμονες του χώρου σε όλο τον κόσμο.
3. Η παραγωγή δημοσιεύσεων της ελληνικής βιβλιοθηκονομικής κοινότητας μπορεί να αποτιμηθεί σε σύγκριση με την παραγωγή δημοσιεύσεων ομοτέχνων από άλλες χώρες.
4. Η ενίσχυση του E-LIS με ελληνόγλωσσα κείμενα αποτελεί κίνητρο για περισσότερη συμμετοχή μεμονωμένων συγγραφέων-καταθετών.
5. Δίνεται η ευκαιρία σε κάθε Έλληνα συγγραφέα του οποίου τα κείμενα συμπεριλαμβάνονται στο E-LIS να κάνει αισθητή την παρουσία του στη διεθνή βιβλιοθηκονομική κοινότητα, ενώ ταυτόχρονα αποκτά και μια εύχρηστη βάση στην οποία μπορεί να αρχειοθετεί τα κείμενα του, να παρακολουθεί τα στατιστικά της χρήσης τους.

7. Προοπτικές περαιτέρω αξιοποίησης του E-LIS

Η βασική φιλοσοφία του E-LIS, η οποία εκφράζεται στο σχεδιασμό εισαγωγής μεταδεδομένων, είναι η αυτοαρχειοθέτηση από μεμονωμένους συγγραφείς-καταθέτες. Αυτό δεν αναιρεί την ανάγκη και τη δυνατότητα μαζικής μεταφοράς μεταδεδομένων και ψηφιακών τεκμηρίων. Η μαζική

τροφοδότησης του E-LIS με μεταδεδομένα έχει ήδη ακολουθηθεί με επιτυχία και από άλλες εθνικές ομάδες επιμελητών (Κούβα), οι οποίες εισήγαγαν αποδελτιωμένα και σαρωμένα τα πλήρη κείμενα από άρθρα περιοδικών. Ανάλογος προβληματισμός αναπτύσσεται και σε άλλες εθνικές ομάδες επιμελητών (Αυστρία). Το E-LIS μπορεί να φιλοξενήσει το μεγαλύτερο μέρος της μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής βιβλιογραφίας σε θέματα Βιβλιοθηκονομίας-Επιστήμης Πληροφόρησης.

Εικόνα 2. Μοντέλο τροφοδότησης E-LIS με ελληνική βιβλιογραφία

Η μαζική μεταφορά των ΠΣΑΒ στο E-LIS αποτελεί ένα επιτυχές εγχείρημα συνεργασίας με χρήσιμο αποτέλεσμα. Η πληρότητα στη συλλογή δημοσιευμάτων του E-LIS που προέρχονται από Ελλάδα και Κύπρο μπορεί να επιτευχθεί με το συνδυασμό μεμονωμένων καταθέσεων και μαζικών μεταφορών. Οι δυναμικές πηγές μαζικής τροφοδότησης του E-LIS είναι τα άρθρα που έχουν δημοσιευτεί σε εφημερίδες Ακαδημαϊκών Τμημάτων (*Τεκμήριο*, Τμήμα Αρχειονομίας και Βιβλιοθηκονομίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο), σε ελληνόγλωσσα περιοδικά του χώρου, οι διπλωματικές εργασίες των μεταπτυχιακών φοιτητών, οι πτυχιακές εργασίες, δημοσιευμένα πρακτικά ή μεμονωμένες ανακοινώσεις σε σχετικά συνέδρια και ημερίδες (εικόνα 2). Αυτά τα δημοσιεύματα αναλαμβάνει μετά από συνεννόηση με τους εκδότες και τους αρμόδιους φορείς να τα συγκεντρώσει η Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου και να τα εντάξει σε περιβάλλον MARC στην υφιστάμενη βάση δεδομένων των ΠΣΑΒ (που πρέπει βέβαια να αλλάξει όνομα). Αποδελτίωση ορισμένων από αυτά έχει ήδη πραγματοποιηθεί από το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας των ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Μια συνεργασία σε αυτό το πεδίο θα ελαχιστοποιούσε την επανάληψη προσπαθειών. Τη μεταφορά των μεταδεδομένων και του ψηφιακού υλικού που θα προκύψει, από το περιβάλλον MARC στο E-LIS, θα αναλάβουν οι ομάδες επιμελητών στην Ελλάδα και την Κύπρο. Τα μεταδεδομένα από καταθέσεις μεμονωμένων συγγραφέων - κυρίως από (προ-) δημοσιεύσεις σε ξενόγλωσσα περιοδικά - μπορούν να τροφοδοτούν το E-LIS και από εκεί να ενημερώνεται σε τακτά διαστήματα και η βάση δεδομένων. Η οποία μπορεί να υπάρξει ως συμπληρωματικό εργαλείο του E-LIS εφόσον επεκταθεί και σε δημοσιευμένο υλικό που δεν συνοδεύεται από ψηφιακό πλήρες κείμενο.

Βιβλιογραφία

1. Harnad S, and Brody T. (2004). Comparing the Impact of Open Access (OA) vs. Non-OA Articles in the Same Journals. *D-Lib Magazine*, τομ. 10, τευχ. 6. Πρόσβαση στις 10 Αυγούστου 2007, <<http://dlib.ukoln.ac.uk/dlib/june04/harnad/06harnad.html>>.
2. Heery, R. & Anderson, S. (2005). *Digital repositories review. Report by UKOLN and AHDS*. Πρόσβαση στις 24 Ιανουαρίου 2007, <http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/digital-repositories-review-2005.pdf>.
3. Kim, J. (2006). Motivating and impeding factors affecting faculty contribution to institutional repositories. Στο *Digital Curation & Trusted Repositories: Seeking Success Workshop, June 15, 2006 in conjunction with Joint Conference on Digital Libraries (JCDL 2006, June 11-15, 2006 - Chapel Hill, NC, USA)*. Πρόσβαση στις 29 Μαΐου 2007, <<http://sils.unc.edu/events/2006jcdl/digitalcuration/Kim-JCDLWorkshop2006.pdf>>.
4. Luce (2001). E-prints intersect the digital library: inside the Los Alamos arXiv. *Issues in Science and Technology Librarianship*, τευχ. 29. Πρόσβαση στις 29 Μαΐου 2007, <<http://www.istl.org/01-winter/article3.html>>.
5. Nicholas, D., Huntington, P. & Rowlands, I. (2005). Open access journal publishing: the views of some of the world's senior authors. *Journal of Documentation*, τομ. 61, τευχ. 4, σσ. 497-519.
6. Rowlands, I. & Nicholas, D. (2005). Scholarly communication in the digital environment: the 2005 survey of journal author behaviour and attitudes. *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, τομ. 57, τευχ. 6, σσ. 481-497.
7. Swan, A., & Brown, S. (2005). *Open access self-archiving: An author study*. Key Perspectives Limited. Πρόσβαση στις 14 Αυγούστου 2007, <<http://cogprints.org/4385/>>.
8. Ανδρέου Α.Κ. (2007). E-LIS: E-prints για τη Βιβλιοθηκονομία και την Επιστήμη της Πληροφόρησης (ΒΕΠ). Παρουσίαση σε ημερίδα στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λευκωσία, 30 Μαΐου 2007. Πρόσβαση στις 25 Ιουλίου 2007, <<http://eprints.rclis.org/archive/00010132/>>.
9. Τσιμπόγλου, Φ., Ζέρβας, Μ. & Ανδρέου Α.Κ. (2006). Πρακτικές ψηφιοποίησης αρχείων και ανάδυση νέων πεδίων συνεργασίας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Στο *15ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Πάτρα, 01-03 Νοεμβρίου 2006*. Πρόσβαση στις 25 Ιουλίου 2007, <<http://eprints.rclis.org/archive/00007635/>>.
10. Φραντζή Μ. & Τσάκωνας Γ. (2005a). E-LIS-Ένα ανοικτό αρχείο για τη Βιβλιοθηκονομία και την Επιστήμη της Πληροφόρησης. *14ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. ΤΕΙ Αθηνών, Σ.Ε.Φ., Αθήνα, 01-03 Δεκεμβρίου 2005*. Πρόσβαση στις 25 Ιουλίου 2007, <<http://eprints.rclis.org/archive/00005122/>>.
11. Φραντζή, Μ. & Τσάκωνας, Γ. (2005b). E-LIS: ένα ηλεκτρονικό αρχείο για την Βιβλιοθηκονομία και την Επιστήμη της Πληροφόρησης. *Βιβλιοθήκες και Πληροφόρηση*, τευχ. 18, σσ. 8-12. Πρόσβαση στις 25 Ιουλίου 2007, <<http://eprints.rclis.org/archive/00003652/>>.